

Tots tres surten per l'Ozama

Carles Montpart Tura
carlesmontpart.cat

Vicenç Riera Llorca és un dels escriptors catalans més destacats de la generació d'intel·lectuals que es va haver d'exiliar al final de la Guerra Civil Espanyola. Autor d'un notable conjunt de novel·les i de llibres de relats, amb el temps la seva obra ha anat quedant una mica oblidada. La reedició de Tots tres surten per l'Ozama, un dels seus títols més representatius, és el motiu que fa que aquest mes en parlem des d'aquestes pàgines.

Una infantesa itinerant

Vicenç Riera Llorca (Barcelona, 1903 – Pineda de Mar, 1991) era el segon de quatre germans fills del matrimoni entre Cosme Riera i Vives, ebenista i mestre d'aixa d'Altea, i d'Àngela Llorca, natural de Salou. El petit Vicenç va quedar orfe de pare als quatre anys i, a causa de la precària situació econòmica en què va quedar la mare, va viure a cavall del Cap de Terme, al límit dels municipis de Vandellòs i l'Ametlla de Mar, on vivien els avis materns i uns oncles, i l'illa de Formentera, on es va estar amb uns altres oncles que no tenien fills.

A partir de 1913 la família es va establir definitivament a Barcelona, on Vicenç Riera hi va cursar estudis primaris, comercials i d'idiomes. A l'escola jesuïta Sant Pere Claver és on es va fer assidu lector de publicacions en llengua catalana, i gràcies a les lectures d'*En Patufet* i a les històries de Josep Maria Folch i Torres, ell, com molts altres infants, va acostumar-se a llegir en la llengua del país.

Als tretze anys va abandonar l'escola i es va posar a treballar en una fàbrica, on va conèixer Josep Jover i Sarroca, destacat dirigent de la Federació Catalana de la UGT, un sindicalista que posteriorment va ser conseller de Sanitat de la Generalitat de Catalunya i regidor de l'Ajuntament de Barcelona, una amistat que sens dubte el va influir ideològicament. Més endavant, Riera va treballar d'administratiu a l'ebenisteria Esteva i Companyia. Aquest fet, més enllà de garantir un salari per al manteniment de la família —sostinguda pels ingressos dels dos nois més grans—, va propiciar al futur escriptor un entorn on la lectura i el debat polític i d'idees eren habituals. Alguns dels seus companys de feina van arribar a fer de col·laboradors a la premsa escrita, com per exemple al diari *La Publicitat*, sobretot després de 1922, data en què el mitjà ja es publicava en català.

En aquest punt de la seva vida, Vicenç Riera Llorca alternava la seva feina al taller d'ebenisteria Esteva amb lectures molt diverses —Salgari, Dumas, Jules Verne, Zola, Balzac, Dos Passos, Hemingway, i també força autors catalans—, l'assistència als teatres i les seves primeres incursions literàries. És també en aquests anys quan va conèixer Emília Barrionuevo, amb qui s'acabarà casant el 14 de juny de 1934.

L'adveniment de la República

El tombant de la dècada de 1930, a les portes de la fi de la dictadura de Primo de Rivera, amb esdeveniments polítics i històrics de primer ordre que duen les classes populars a la mobilització, va suposar també per a Riera un posicionament polític cada cop més clar i definit. En tota aquesta evolució intel·lectual i ideològica hi tingué un pes considerable l'Ateneu Polytechnicum, al qual va assistir des de 1928. Aquesta entitat, propera als postulats de la Unió Socialista de Catalunya

Vicenç Riera Llorca

(USC) de Rafael Campalans i Manuel Serra i Moret, s'entenia com un espai de pensament popular —nodrit per diversos professors de l'Escola Industrial que havien estat depurats per motius polítics— i tenia com a missió oferir una formació cultural i intel·lectual als obrers que, sovint, havien tingut una preparació deficient o inexistent.

Amb l'arribada de la República l'any 1931, Vicenç Riera Llorca va treballar a l'oficina de Política Social de l'Ajuntament de Barcelona i va freqüentar diverses entitats culturals. En aquesta època també va començar a col·laborar com a articulista i ninotaire a diferents revistes com *L'Esquella de la Torratxa*, *La Campana de Gràcia*, *El cor del poble*, i va ser redactor del diari *L'Opinió*, dirigit per Joaquim Ventalló, *La Rambla*, on va conèixer Avel·lí Artís-Gener, *Tísner*, i *Justícia Social*, òrgan de la Unió Socialista de Catalunya, partit al qual s'havia afiliat.

Riera Llorca va destacar entre els reporters habituals d'aleshores —juntament amb Víctor Alba— per la seva perícia i per la seva ètica professional, que malauradament era poc habitual a l'època. Tots dos, des de mitjans diferents, es van ocupar de molt a prop de les informacions sindicals i laborals, i aquesta capacitat i accés als entorns obrers tenia una explicació prou senzilla: Riera havia estat —i era, encara— un jove treballador, un obrer bon coneixedor dels sindicats proletaris i de l'entorn de militància obrera que hi concorria. Víctor Alba

Vicenç Riera Llorca

recordava així aquesta època: "Abans de la Guerra Civil no hi havia periodistes de carrer. Els diaris estaven abonats a una mena d'agència, la dels del Cerro, que els repartia cada dia les informacions que venien de la policia (incloses les de vagues, vistes, és clar, amb els ulls dels polis). Fou cap al 1933 que aparegueren els dos primers periodistes de carrer, els que anaven on hi havia vagues i parlaven amb els vaguistes i els patrons (quan aquests, per excepció, volien rebre'ls), que seguien les manifestacions i que acudien on hi havia incidents. Aquets dos primers periodistes de carrer eren Vicenç Riera Llorca, que treballava a *L'Opinió* i *La Rambla*, i un servidor, que treballava a *Última Hora*. Fou una innovació. Riera i jo ens férem amics, en aquesta feina. No era obstacle, sembla, que ell tingués 12 anys més que jo, que era un mocós de menys de 20" ("Un novel·lista de carrer", *Avui*, 10 de maig de 2001).

Voluntari a la Guerra Civil

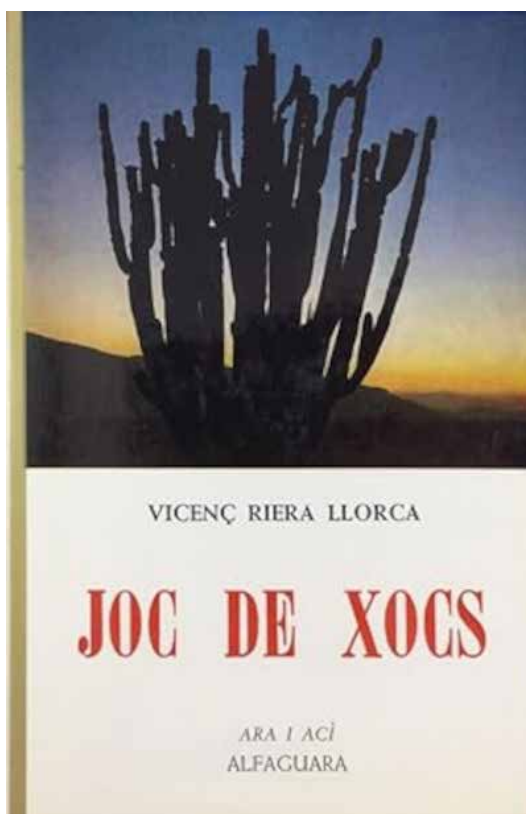
Fins a l'esclat de la Guerra Civil, Vicenç Riera Llorca havia combinat la seva tasca periodística amb la seva ocupació laboral a l'Ajuntament de Barcelona. A partir del mes d'octubre de 1936, però, quan va ser nomenat secretari de redacció del *Butlletí del Departament d'Agricultura*, va canviar d'administració per passar a treballar a la Generalitat. Uns mesos més tard, al gener de 1937, va ser nomenat secretari del conseller d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya, Josep Calvet i Móra.

Al mes de juny de 1938, Vicenç Riera Llorca es va desplaçar fins a Vallfogona de Riucorb, on es trobava l'estat major del XVIII Cos d'Exèrcit per tal d'incorporar-s'hi i passar a la lluita activa al front de l'Ebre. Va ser una decisió presa de forma conscient i en consonància amb la seva ideologia, formació i acció polítiques, que anava en sintonia amb una gran majoria de persones polititzades que, malgrat no pertànyer a les lleves corresponents, s'allistaven de forma voluntària. Les unitats del seu cos d'exèrcit, però, només van participar en dues operacions bèl·liques de certa rellevància al front de l'Ebre, on Riera Llorca desenvolupava accions d'enllaç entre estats majors i intendència.

Primer exili a França

Amb la derrota republicana, el 8 de febrer de 1939 Vicenç Riera Llorca va abandonar Catalunya i va creuar la frontera pel coll de Bassegoda, que duu fins al municipi nord-català de Sant Llorenç de Cerdans (el Vallespir). Després de travessar la línia entre els dos estats, va ser conduït per la gendarmeria francesa fins al camp de concentració dels Banys d'Arles, del qual va fugir. Poc temps després d'evadir-se, el van interceptar i el van enviar al del Voló, del qual també es va escapar.

En el transcurs de les diverses setmanes que van seguir en aquest primer exili, bona part de les persones que no van acabar en camps de concentració, o bé se n'havien deslliurat, es van dirigir als serveis consulars

republicans —encara actius— a l'Estat francès. Gràcies a les feines desenvolupades al si del periodisme i de les institucions públiques catalanes, Vicenç Riera havia fet coneixença de persones que, posteriorment, a França, es trobaven en posició de propiciar-li un ajut del qual molta altra gent no podia gaudir. És el cas del refugi que va trobar al consolat espanyol a Portvendres, on l'assistí el cònsol en persona, Josep Santaló, conegut seu, que li va facilitar la sortida de la població en direcció a París, amb documentació, roba i diners.

El dia 1 de setembre de 1939, quan esclatà la II Guerra Mundial, Vicenç Riera es trobava a París, on va ser detingut per la policia, que l'expulsà de la ciutat. Aleshores es traslladà a Angulema, però només d'arribar-hi la policia també el va fer fora. Es trobà amb la mateixa situació a Bordeus, fins que arribà a Narbona. Allà va fer de temporer a la verema, una activitat que li va generar alguns ingressos. Finalment, des de la Junta de Auxilio a los Refugiados Españoles (JARE) i el Servicio de Evacuación de Refugiados Españoles (SERE) es van poder noliejar naus per traslladar importants contingents de refugiats cap a Amèrica, als quals van pagar el bitllet i van proporcionar diners per poder subsistir de forma transitòria.

República Dominicana

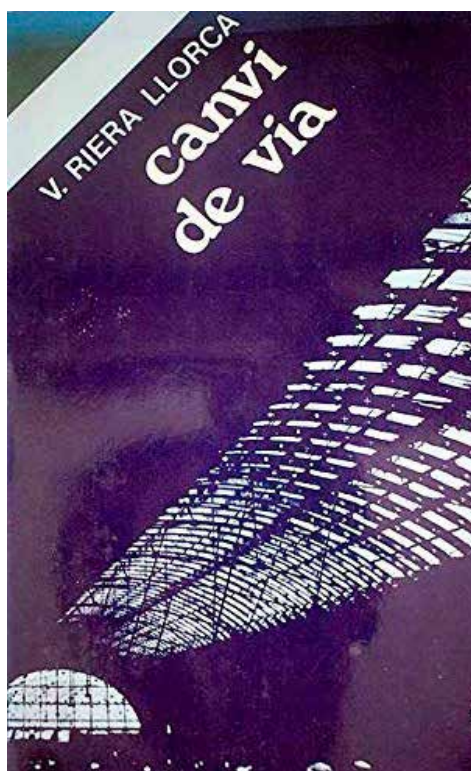
L'1 de desembre de 1939 Vicenç Riera Llorca es va

embarcar des de Burdeus al vaixell *De la Salle*, que el va dur, en un viatge que va durar divuit dies, a Ciudad Trujillo —actualment Santo Domingo—, capital de la República Dominicana. L'escriptor s'hi va establir i va treballar al diari *La Nación*. Gràcies als contactes que va fer amb altres exiliats —i al domini de diversos idiomes, especialment de l'anglès—, també va aconseguir una feina estable al restaurant Hollywood, que es va nodrir d'un bon grup de cambrers i cuiners sindicats a la Barcelona republicana. També va fer feines esporàdiques com restaurar cadires de corda o vendre sabates de forma ambulant. Tot i que la seva estada a la república caribenya no va durar gaire (del 1939 al 1941), en general va ser una etapa difícil, ja que la majoria dels exiliats no s'adaptaven al clima, acusaven l'impacte de la gran diferència cultural amb el seu país d'origen i vivien en una notable precarietat i inestabilitat econòmica.

Mèxic

Amb l'objectiu d'aconseguir millorar la seva situació d'exiliat, Vicenç Riera Llorca va desembarcar al port mexicà de Veracruz el 31 d'octubre de 1941, tot i que els documents de les duanes en consignen l'entrada definitiva al país el 15 de gener de 1942. Posteriorment, l'escriptor es va desplaçar a Ciutat de Mèxic, on va començar a treballar com a corrector a la impremta d'Avel·lí Artís i Balaguer, pare d'Avel·lí Artís-Gener, *Tísner*.

Pel setembre de 1945, un cop acabada la Segona Guerra Mundial, entre els exiliats es va mantenir breument l'esperança

que les tropes aliades envairien Espanya i enderrocarien la dictadura del general Franco. Amb el pas del temps, però, la majoria de refugiats va constatar que els interessos geopolítics internacionals permetrien que el franquisme es perpetués. Per aquest motiu, una bona part dels exiliats va decidir d'arrelar-se de forma estable als diversos països d'acollida.

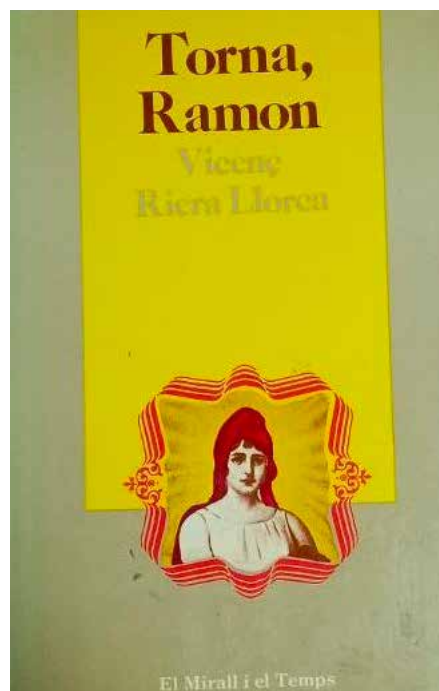
Retrobament familiar

Anys més tard de l'arribada de Vicenç Riera Llorca a la República de Mèxic, i després de superar diverses dificultats burocràtiques i econòmiques, la seva esposa, Emília Barrionuevo, i la seva filla Diana —que havia nascut la tardor de 1936— van arribar a l'Havana el 22 de desembre de 1948 per tramitar

l'entrada a Mèxic. Després de la breu estada a Cuba, totes dues van desembarcar al port de Veracruz el dia 1 de gener de 1949 a bord del vapor espanyol *Monte Albertia*. Des d'aleshores, el nucli familiar de

Vicenç Riera Llorca va quedar reconstruït: com que ell havia creuat la frontera el febrer de 1939, mentre la seva dona i la seva filla es quedaven a Barcelona, la família va estar separada un llarg període de deu anys.

A Mèxic Vicenç Riera Llorca va mantenir una trajectòria professional molt activa: va treballar com a corrector de proves a diverses impremtes, com a traductor del francès i l'anglès, va ser cap de redacció de la revista per al públic femení *Confidencias* i cap del departament de premsa i traduccions de l'ambaixada britànica de Mèxic. També va treballar com a secretari

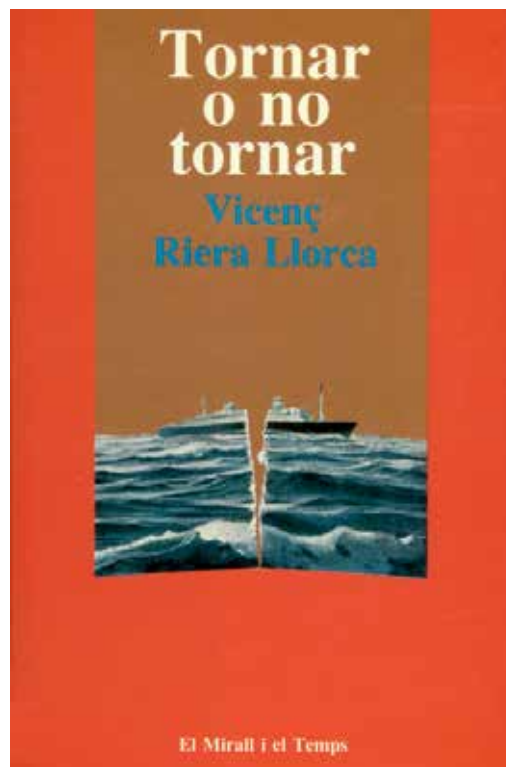

de redacció de *La Nostra Revista*, i va fundar i dirigir la revista *Pont Blau*, la publicació de més trajectòria i més rica intel·lectualment de l'exili català. En aquesta revista hi van participar com a membres del consell de redacció diversos exiliats, entre els quals hi havia Ramon Fabregat, Pere Calders, Josep Maria Giménez Botey, Josep Soler i Vidal, Martí Soler Vinyes i, posteriorment, Marc Hurtado. Entre la nòmina de col·laboradors es podien trobar noms de la talla de Maria Aurèlia Capmany, Joan Fuster, Rafel Tasis, Manuel de Pedrolo o Pere Calders. Vicenç Riera Llorca també va col·laborar a les revistes *Ressorgiment* i *Catalunya*, de Buenos Aires, *Germanor*, de Santiago de Xile i *El Poble Català*, *Lletres* i *Veu Catalana* de Mèxic, entre d'altres.

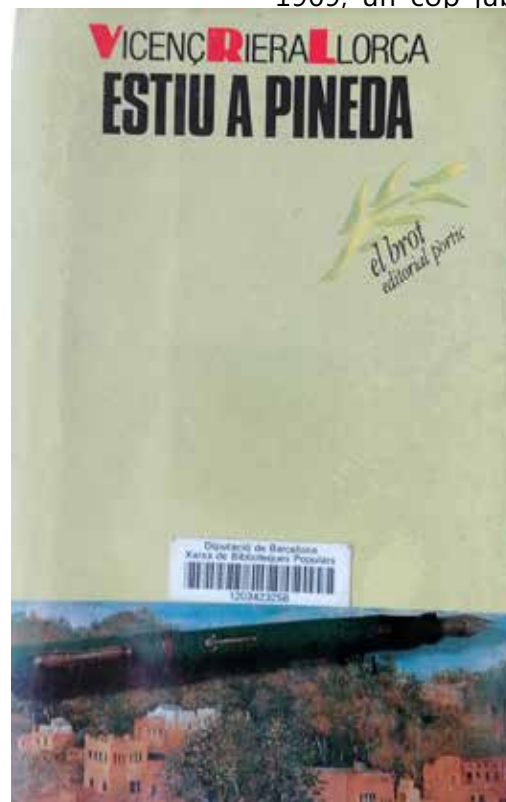
A partir del 1950, l'escriptor va mantenir una correspondència assídua amb Joan Fuster, que li proporcionava textos per a *Pont Blau*, i va publicar el llibre *Catalunya a la Corona d'Aragó* (Edicions catalanes de Mèxic, 1955), que va obtenir el premi Serra Hùnter dels Jocs Florals de San José de Costa Rica.

Primer contacte amb Catalunya

L'any 1962, i per primer cop després de vint-i-tres anys d'exili, Vicenç Riera Llorca va fer una breu estada a Catalunya per comprovar si el país que havia deixat i que havia quedat sota el franquisme tenia encaix en la seva vida futura. Riera aleshores tenia 59 anys i ja feia

1969, un cop jubilat de la seva feina com a cap

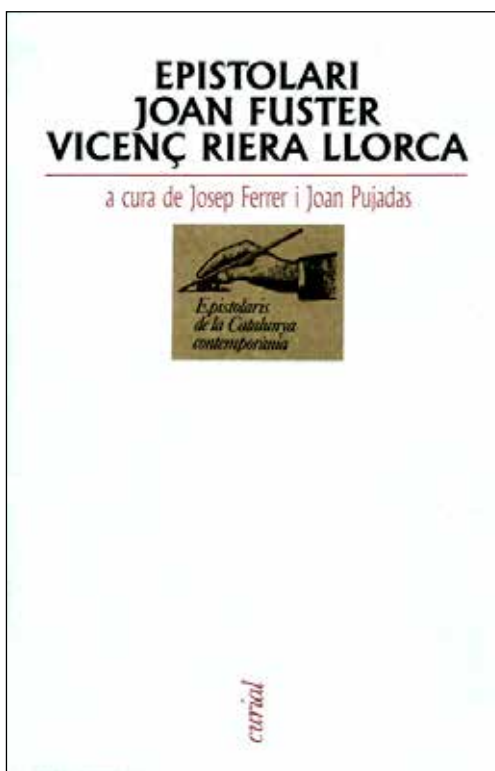
temps que estava madurant la idea de tornar al país. En l'ambient dels exiliats catalans a Mèxic i a d'altres països, principalment sud-americans, es va anar propiciant un retorn esglaonat al país, com fou el cas de Xavier Benguerel, el 1952; de Pere Calders, el 1962; de Domènec Guansé, el 1963; d'Avel·lí Artís Gener, *Tísner*, que tornà el 1965, o el d'Agustí Bartra el 1970, més enllà de les persones que, com Joan Oliver, havien retornat amb anterioritat. L'escriptor es va estar a Catalunya durant el mes d'agost, unes setmanes que va aprofitar per visitar diversos familiars i amics, especialment a Barcelona i a Pineda de Mar.

Retorn definitiu

Finalment, pel setembre de 1969, un cop jubilat de la seva feina com a cap de premsa de l'ambaixada britànica a Mèxic, Vicenç Riera Llorca va abandonar definitivament el país d'exili per establir-se novament a Catalunya. Juntament amb la seva esposa, es va traslladar a Pineda de Mar, on residia la seva germana, Maria Riera, que havia treballat com a bibliotecària a la població i que anteriorment havia exercit professionalment a la biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans. En la finca en què van fixar la seva residència hi van arribar a viure tres dels germans, en tres cases contigües: Vicenç, Maria i Cosme. L'únic vincle familiar que els va quedar a Mèxic va ser el de Diana Riera Barrionuevo, que, casada amb Carmelo Izquierdo, exiliat el 1939 a bord del *Sinaia*, va

decidir no tornar.

L'activitat cultural d'aquesta nova etapa es va caracteritzar pel gran nombre de xerrades, taules rodones i aparicions a la premsa periòdica de Riera Llorca, però la seva ocupació principal va ser bastir un corpus novel·lístic sobre els anys immediatament anteriors a la guerra de 1936 i els anys de l'exili. Riera Llorca va elaborar un tipus de narrativa que es podria emmarcar en l'anomenada "novel·la històrica", però en el seu cas en sentit literal, és a dir, amb la voluntat gairebé pedagògica de deixar testimoni i guardar memòria d'una època i d'unes circumstàncies concretes: la de l'exili i dels exiliats catalans de la República, tenint en compte tant els precedents com les conseqüències. Juntament amb autors com Pere Calders, Lluís Ferran de Pol i Avel·lí Artís-Gener, Riera Llorca forma part del grup que Joan Fuster va anomenar *novel·listes de la diàspora*, uns autors la vida i l'obra dels quals va quedar marcada definitivament per la guerra i l'exili.

Producció novel·lística

L'obra literària de Vicenç Riera Llorca va començar a l'exili amb la publicació a Mèxic de la novel·la *Tots tres surten per l'Ozama* (1946) i del llibre de relats *Giovanna i altres contes* (1946), un recull de set narracions algunes de les quals ja havien estat publicades anteriorment en diverses col·laboracions literàries en revistes catalanes de l'exili com *Catalunya*, de Buenos Aires, i *Quaderns de l'Exili*, de Mèxic. Un cop establert a Catalunya, Vicenç Riera Llorca anirà publicant amb assiduitat el que esdevindrà un corpus narratiu considerable compost per tretze novel·les, un altre recull de contes i diverses obres memorialístiques i epistolars.

La primera novel·la que va editar a Barcelona — tot i que ell encara era a Mèxic — va ser *Roda de malcontents* (Editorial Cadí, 1968), una visió de l'ambient social i obrer de la Barcelona immediatament anterior a la Guerra Civil. Després van seguir les novel·les *Amb permís de l'enterraments* (Edicions 62, 1970, Premi Prudenci Bertrana i Crítica Serra d'Or 1971) —una obra en què, en dos plans temporals distints, present (1962) i passat (1939), es descriuen les vicissituds d'un exiliat català— i *Joc de xocs* (Alfaguara, 1970), en què l'acció transcorre a Mèxic, entre mexicans i refugiats catalans, a finals

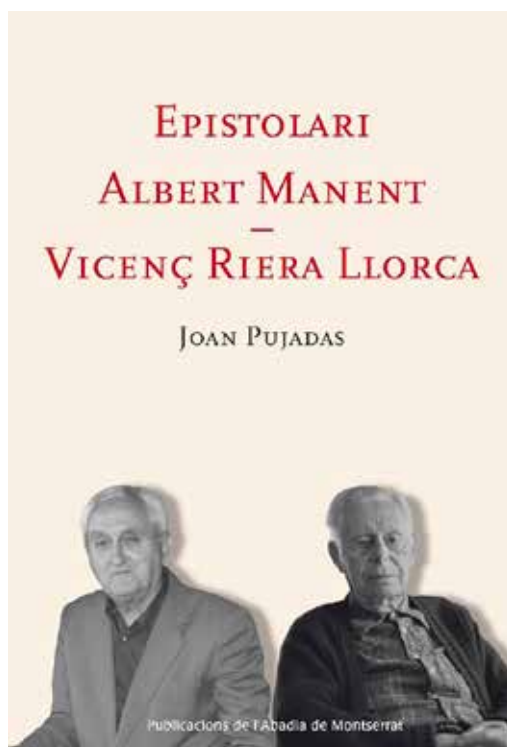
www.cooperativa70.coop

C. Font i Boet, 7 08140
Caldes de Montbui
Tel.: 93 865 45 30
A/e. coop70@cooperativa70.coop

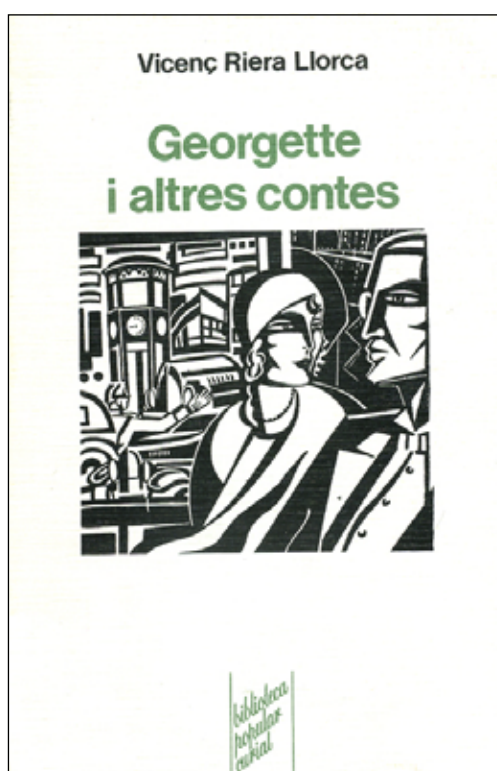
de l'any 1942, i on es posa en evidència —d'aquí el títol— el xoc cultural i els problemes d'adaptació que van tenir els exiliats catalans per emmotllar-se a una societat tan diferent de la del país del qual provenien.

Fes memòria, Bel (Selecta, 1972; Adesiara, 2021, amb introducció d'Albert Ventura), amb què Vicenç Riera Llorca va obtenir el Premi Sant Jordi, és una novel·la que situa l'acció a Barcelona l'any 1934, en el context de l'ambient que va conduir als Fets d'Octubre, i que protagonitza Ramon Bel, un personatge que ja havia aparegut a *Tots tres surten per l'Ozama*. Utilitzant de nou aquest recurs, seguiran les novel·les *Oh, mala bèstia* (Nova Terra, 1972) i *Què vols, Xavier?* (Nova Terra, 1974), dues obres que formen part d'un conjunt amb *Canvi de via* (Galba Edicions, 1976), un llibre que té com a fons l'ambient de gran agitació i de canvi que es va viure a Barcelona l'any 1931.

Entre el final dels anys 70 i el principi de la dècada dels 90, l'autor encara publicarà *Plou sobre mullat* (Sagitaro, 1979), el recull de narracions *Això aviat farà figa* (Edicions 62, 1984) —ambientades a la Barcelona de 1935, durant el període en què els consellers de la Generalitat complien presó pels Fets d'Octubre de 1934—, *Torna, Ramon* (Laia, 1984), *Tira cap on puguis* (La Magrana, 1985), *Tornar o no tornar* (Laia, 1987) i *Estiu a Pineda* (Pòrtic, 1991), publicat poc abans de morir i en què l'autor, mitjançant

els curadors del volum de narracions *Georgette i altres contes* (Curial, 1995),

la mirada d'un narrador —Jordi Miralpeix— s'endinsa en la vida d'un poble de mar, Pineda, a l'estiu de 1932.

Contes, retrats, cartes i memòries

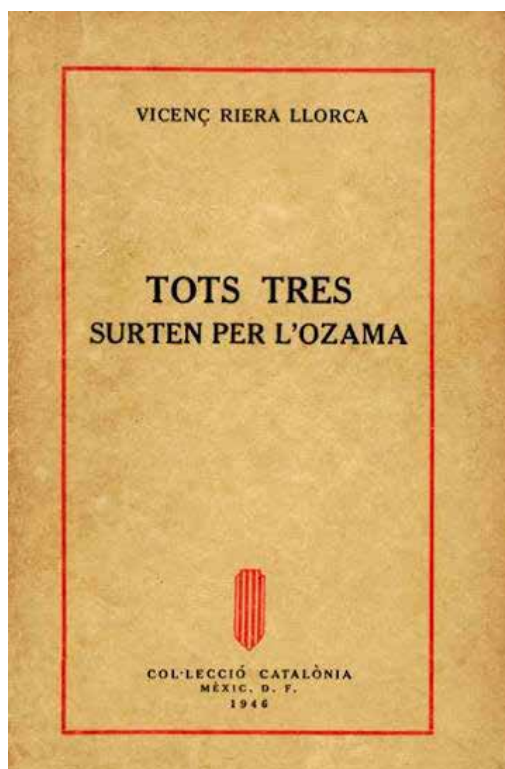
Vicenç Riera Llorca també és autor d'uns interessants retrats literaris, *Nou obstinats* (1971), a partir de les entrevistes fetes a destacades figures de les lletres i les arts, i del recull de memòries de joventut *El meu pas pel temps. 1903-1938* (Edicions 62, 1979). Pòstumament també s'ha publicat *Els exiliats catalans a Mèxic* (Curial, 1994) i *l'Epistolari Joan Fuster – Vicenç Riera Llorca* (Curial, 1994), a cura dels estudiosos de l'obra de Riera Josep Ferrer i Joan Pujadas, que són també

els curadors del volum de narracions *Georgette i altres contes* (Curial, 1995), un total de quaranta-quatre relats —escrits i publicats, majoritàriament, durant la dècada dels quaranta i els cinquanta— agrupats en cinc apartats: "Contes francesos", "Contes de guerra", "Contes dominicans", "Contes mexicans" i "Contes mariners". Segons els responsables de l'edició, "una part important de les narracions agrupades sota aquests cinc apartats respondrien a cinc períodes cronològics del periple vital de Vicenç Riera Llorca: així, els "Contes mariners" són clarament evocatiu o relacionats amb la infantesa del nostre escriptor que va passar, orfe de pare, entre l'illa de Formentera i el Cap de Terme [...] entre almadraves i

mestres d'aixa en un ambient clarament mariner [...]; les narracions reunides sota l'encapçalament de "Contes francesos", de marcat gust cosmopolita, potser responen a una intenció d'apartar-se d'aquell excés de "casolanisme" que Riera Llorca denunciava en la literatura catalana [...]; les narracions "Contes de guerra" reflecteixen les circumstàncies personals i col·lectives de la Guerra Civil i de l'inici de l'exili en terres franceses [...]; "Contes dominicans" s'inspiren en les seves pròpies observacions d'aquella realitat caribenya [...], i, finalment els "Contes mexicans" responen al llarg contacte amb la realitat mexicana on va passar la resta del seu exili fins a la seva reincorporació a Catalunya l'any 1969" (Pròleg a *Georgette i altres contes*, ed. cit., p. 13-14).

L'any 1985 la Generalitat de Catalunya va concedir a Vicenç Riera Llorca la Creu de Sant Jordi. L'escriptor va morir a Pineda de Mar el 15 de maig de 1991, als 88 anys, a causa d'un càncer de bufeta. Ja en aquest segle XXI, s'ha publicat *l'Epistolari Albert Manent & Vicenç Riera Llorca* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2015), un recull de gairebé un centenar de cartes, editades per Joan Pujadas, on es fa patent la tenacitat i l'obstinació d'aquests dos personatges per crear i mantenir vincles entre els exiliats i Catalunya.

Per a una anàlisi exhaustiva de la vida i l'obra de Vicenç Riera Llorca, és imprescindible l'estudi *Vicenç Riera Llorca*.

Exili, memòria i classe obrera (Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, 2023), d'Albert Ventura i Pedrol, un llibre al qual devem una bona part de la informació continguda en aquest article. Ventura, que es va doctorar en Filologia Catalana amb la tesi *La proposta literària de Vicenç Riera Llorca: anàlisi de la seva obra novel·lística (1946-1991)*, és autor també, com hem consignat en el seu moment, de la introducció d'una de les fins ara úniques reedicions actuals d'una novel·la de Riera, concretament de *Fes memòria, Bel*.

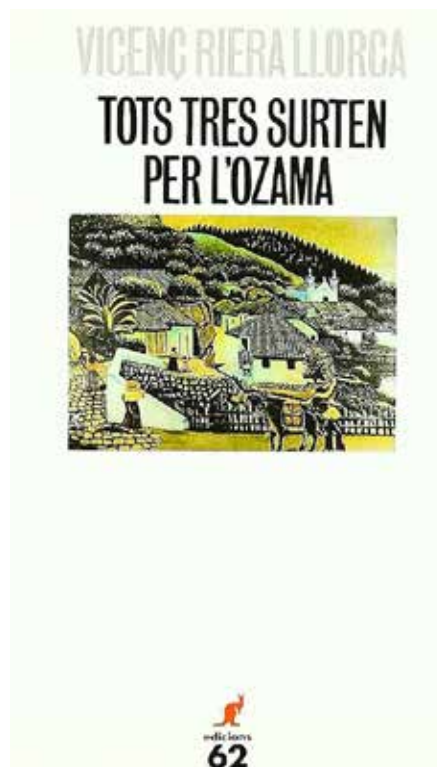
Una nova edició revisada

Tots tres surten per l'Ozama (Edicions Minerva, 1946) es va editar a Mèxic i va ser la primera novel·la que va publicar Vicenç Riera Llorca. A Catalunya va aparèixer per primer cop l'any 1967 dins la col·lecció "El Balanci", d'Edicions 62, i va ser posteriorment reeditada a les col·leccions "El Cangur" i "labutxaca", de la mateixa editorial. Com dèiem a l'encapçalament de l'article, la notícia és que ara el lector català la pot trobar de nou a les llibreries en una edició revisada: *Tots tres surten per l'Ozama* (Club Editor, 2026). Una bona nova que, malauradament, no es pot dir fins ara de gairebé cap de les altres obres d'aquest escriptor, que els lectors interessats només poden trobar a les llibreries de segona mà o als magatzems de la Xarxa de biblioteques públiques de Catalunya.

Com s'explica en la "Nota de

l'edició", s'ha partit "de la versió que va publicar Edicions 62 ("El Balanci", 1967) a cura de Francesc Vallverdú i Joaquim Molas, que revisava —d'acord amb Vicenç Riera Llorca— la primera edició de 1946 publicada a Mèxic per Edicions Catalònia [sic]" (ed. cit., p. 183). De fet, si no ho tenim mal entès, "Catalònia" era la col·lecció, i l'editorial, com hem dit més amunt, es deia "Minerva".

A part de la regularització ortogràfica segons l'actual normativa de l'Institut d'Estudis Catalans —per exemple en l'accentuació dels diacrítics—, els editors actuals han intervingut en algunes formes arcaïtzants (canvi d'*aqueix* per *aquest*), han actualitzat la contracció d'algunes combinacions de pronoms febles (canvi de *li ho* per *l'hi*) i han pres la decisió "de regularitzar la grafia castellana dels noms dels personatges femenins dominicans, que apareixien (a diferència dels masculins) catalanitzats" (ed. cit., p. 183). A més, gràcies al fet d'haver pogut consultar a la Biblioteca de Catalunya el material original amb què es va treballar l'edició de 1967, de la troballa d'unes cartes que l'autor va adreçar a Francesc Vallverdú i d'unes galerades on l'autor anotava correccions diverses —que al final no es van poder incorporar—, els editors han pogut esmenar alguns errors que s'havien anat perpetuant a les reedicions que s'havien publicat fins ara.

La difícil adaptació dels refugiats

Tots tres surten per l'Ozama narra l'existència precària i l'adaptació, primer difícil i a la fi impossible, de tres exiliats catalans que s'han refugiat a la República Dominicana del dictador Rafael Leónidas Trujillo. Lluís, Ramon i Miquel arriben a Ciutat Trujillo, la capital del país, amb l'esperança d'obrir-se camí, però la recerca d'una feina i d'un habitatge estable resulta una empresa més difícil del que es pensaven. Les experiències de tots tres amb homes i dones del país, que és la trama de la novel·la, dividida en capítols independents, tenen com a funció posar de relleu la manca de valors que regna a l'illa: promiscuitat, mandra, corrupció, entre les capes populars, i caciquisme, amb l'abús de poder

que comporta, en les altes.

A mesura que passa el temps, s'imposa el contrast entre les dues cultures i la impossibilitat dels tres protagonistes d'integrar-se en un país on la vida és d'una gran duresa. El narrador ho descriu amb aquestes paraules: "Els carrers costeruts, sense urbanitzar, plens d'escombraries; les barraques de fusta i de planxes de zinc; els milers de negres ociosos, esparracats, bruts i plens de nafres, d'aspecte famèlic, han impressionat els dos nous arribats" (op. cit., p. 48). Alguns compatriotes, per exemple, fins i tot trobaran la malaltia o la mort a les colònies agrícoles on han anat a buscar feina fugint de la precarietat de la vida a la capital.

El final dels tres protagonistes no podia ser altre que dramàtic: Ramon, culte i interessat per la lectura i per conèixer la realitat de l'illa i les seves creences, mor, enmig de la indiferència dels seus companys, quan cau a les aigües de l'Ozama a causa de la inseguretat en la feina que desenvolupa. També troba la mort al riu Miquel, persona inconscient i mandrosa, assassinat per l'amant de la dona amb la qual manté relacions. Només Miquel pot marxar en un vaixell, en un viatge que inicia per

l'Ozama, però ja malalt i per sempre més desencisat, en un trajecte que s'anuncia perillós per l'amenaça que representen els submarins en plena Segona Guerra Mundial.

Com han explicat amb tot detall Josep Ferrer i Joan Pujadas al pròleg de la seva edició de *Georgette i altres contes*, l'origen del contingut de *Tots tres surten per l'Ozama* es troba en un conjunt de disset contes que l'autor havia publicat anteriorment en diverses revistes i que Riera modifica i adapta per estructurar la que va ser la seva primera novel·la. Aquests contes són els que ells mateixos recullen sota l'epígraf de "Contes dominicans".

Una obra vigent

Pel que fa a l'estil, s'ha remarcat de *Tots tres surten per l'Ozama* el fet que el narrador descriu les situacions de manera freda i distanciada, una tècnica literària pròpia del corrent literari behaviorista, on l'escriptor descriu els personatges únicament a través de les seves accions i paraules, i que van posar en voga escriptors de la "generació perduda" com Ernest Hemingway o John Dos Passos. *Tots tres surten per l'Ozama* en seria la primera mostra en la literatura catalana.

L'escriptor i crític literari Pere Antoni Pons afirmava en la seva ressenya d'aquesta reedició al diari *Ara* que la novel·la "encara avui resulta moderna i lúcida [...] perquè formalment no ha quedat antiquada i perquè la galeria de tipus humans que hi desfila és vívida i convincent". I afegia, a tall de valoració final, el següent: "Amb un estil que combina narració naturalista i reporterisme —vivacitat, drama i potència simbòlica, però també distanciament, netedat d'estil i afany d'objectivitat [...], *Tots tres surten per l'Ozama* és una obra valuosa per raons literàries, politicohistòriques i humanes. Un llibre important" ("Riera Llorca i l'exili català a la República Dominicana", *Ara*, 11-7-2026).

Una bona ocasió, doncs, aquesta nova edició

revisada, d'introduir-se en l'univers literari d'aquest gran escriptor de l'exili català. ■